

ספרי' – אוצר החסידים – ליובאוויטש

רשימת

כבוד קדושת

אדמו"ר יוסף יצחק

זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע

שניאורסאהן

מליובאוויטש

י"א-י"ג ניסן תרנ"ג

יוצא לאור בפעם הראשונה מכת"ק

על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות שבעים ואחת לבריאה
מאתיים וחמשים שנה להסתלקות-הילולא של הבעש"ט ז"ל

RESHIMAH #9

11-13 Nissan 5653

Copyright © 2011
by

Kehot Publication Society

770 Eastern Parkway / Brooklyn, New York 11213
(718) 774-4000 / FAX (718) 774-2718
editor@kehot.com

Orders Department:

291 Kingston Avenue / Brooklyn, New York 11213
(718) 778-0226 / FAX (718) 778-4148
www.kehot.com

All rights reserved, including the right to reproduce this book or portions thereof, in any form without prior permission, in writing from the publisher.

The Kehot logo is a trademark of Merkos L'Inyonei Chinuch, Inc.

ISBN 978-0-8266-5069-6

Manufactured in the United States of America

נסדר והוכן לדפוס על ידי חיים שאול בן חנה וחיים אליעזר בן אסתר

פתח דבר

לקראת ט' אדר-שני הבעל"ט, הננו מוציאים לאור חוברת ט'¹ של רשימות היומן מאת כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע – י"א-י"ג ניסן תרנ"ג.²

הרשימה נעתקה מכי"ק כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ – ונראה שנכתבה לאחר הגיעו לארצות הברית בשנת ה'ש"ת.

ההערות שסומנו בכוכבים או באותיות הן חלק מהרשימה המקורית. לתועלת הלומדים והמעיינים הוספנו: א) ציונים לשיחות וכתבי כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ שבהם הובא אותו ענין³; ג) מראי מקומות למקורות נוספים שבהם נתפרש הענין בפרטיות יותר; ד) רשמים ביוגרפיים על אישים המוזכרים ברשימות – כל זה בעריכת הרה"ת ר' אהרן לייב (ברש"ב) שי' ראסקין.

לחביבותא דמילתא – באה בתחילת הקונטרס פאקסימיליא מא' העמודים של הרשימה. בהזדמנות זו פונים אנו בבקשה לכא"א שיש תח"י רשימות מכ"ק אדמו"ר מהוריי"צ שלא ראו את אור הדפוס עדיין, לשלחם (ע"מ להחזיר) למערכת „אוצר החסידים“, וזכות הרבים תלוי בו.

מערכת „אוצר החסידים“

ז' אדר-שני, ה'תשנ"א

מאתיים וחמשים שנה להסתלקות-הילולא של הבעש"ט ז"ל
ברוקלין, נ"י.

הערה כללית: כל מקום שצויין בהערות המו"ל לאגרות-קודש (סתם), הכוונה לסדרת אגרות-קודש כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ. וכל מקום שנכתב „רבינו“ (סתם) הכוונה לכ"ק אדמו"ר מהוריי"צ.
בכל מקום שצויין „לקמן ע' 000“; „לעיל ע' 000“ – הכוונה לעמודים שיודפסו אי"ה כשי"ל הרשימות בספר.

*

בהזדמנות זו אנו פונים לכל לומדי וקוראי הרשימות שבאם יש להם איזו שהיא הערה או תיקון טעות וכיו"ב נא לשלחם לספריית אגודת חסידי חב"ד, מחלקת מערכת „אוצר החסידים“, 770 איסטערן פארקוויי, ברוקלין, נ"י. או בדואר אלקטרוני: editor@kehot.com, כדי שנוכל לתקנם בעת הדפסת הספר.

1) חוברת א (תשרי-טבת תרנ"ב. שבט-ניסן תרנ"ג) יצאה לאור יג תשרי תשס"ז. חוברת ב (ערב חנוכה תרנ"ג. עשרה בטבת תרנ"ג) – יד כסלו תשס"ז. חוברת ג (תשרי-חשוון תרס"ג) – ט"ו"ד כסלו תשס"ח (בקונטרס „מאמרי י"ט כסלו תרפ"ב“). חוברת ד (טבת-שבט תרנ"ו) – זאת חנוכה תשס"ח. חוברת ה (ויכוח הגדול – מינסק תקמ"ג) – כה אדר תשס"ט. חוברת ו (אופן ההשתלשלות בהתיסדות חסידות חב"ד, דור ראשון, דור שני) – יו"ד סיון תשס"ט. חוברת ז (החסיד ר' שמעון רופא) – ע"ש כ"ף מ"ח תש"ע. וחוברת ח („דברי ימי חיי אדמו"ר הזקן“) – יא מרחשון תשע"א.

2) רשימה זו נדפסה ב„שמועות וסיפורים“ (ניו יארק, תשנ"ג) ח"ג ע' 85 ואילך, וכאן הוגהה בהשוואה לצילום כי"ק.

3) לאופן עריכת ההערות – ראה מכתבי כ"ק אדמו"ר זי"ע להרה"ח ר"ח ש"י גליצנשטיין בקשר לעריכת ספר התולדות של רבותינו נשיאנו:

במכתב ר"ח סיון תשכ"ו (אגרות-קודש חכ"ד ע' קמ"א): „בסתירות שמצא בר"ד דשיחות מזל"ז – יעיר ע"ז בסוף הסי' (או בשולי העי'), וע"ז שעשו ב„חונך לנער“ מהד"ב*“. ובעוד מכתב מאותה שנה (מקדש מלך (אה"ק, תשמ"ז) ח"ב ע' 18: „הסתירות שמצא בהרשימות וכו' יעיר (בהוספה בסוף הסי' ע"ז שבחונך לנער מהד"ב) שברשימה פ[לוגית] אחרת כתוב וכו'“. ובמכתב ימי חנוכה תשל"א (אגרות-קודש חכ"ז ע' מח): „אין הזמ"ג כלל לבירור הסתירות שבהר"ד (וחבל שמתעכבת ההו"ל דס' התולדות כ"כ) ורק יעיר ע"ז בפרטיות בערות (וע"ז הנעשה מכבר ב„חונך לנער“ (מהד"ת))“.

(* קה"ת תשי"ט – ע' 57.)

The first part of the report is a summary of the work done during the last year. It covers the period from January to December 1954. The work has been carried out in accordance with the programme of work approved by the Council in 1953. The main areas of activity have been the study of the properties of the various types of steel, the development of new types of steel, and the study of the effect of various factors on the properties of steel.

The work has been carried out in the following order:

- 1. Study of the properties of the various types of steel.
- 2. Development of new types of steel.
- 3. Study of the effect of various factors on the properties of steel.

The results of the work are given in the following sections:

- 1. Properties of the various types of steel.
- 2. Development of new types of steel.
- 3. Effect of various factors on the properties of steel.

The work has been carried out in accordance with the programme of work approved by the Council in 1953. The main areas of activity have been the study of the properties of the various types of steel, the development of new types of steel, and the study of the effect of various factors on the properties of steel.

ג, יא, ניסן תרנ"ג [ליובאָוויטש]

שעה עשירית בקר

מה טוב היה שבתי תמול לילה בחדרו של החסיד ר"ח הענדל¹, ולשמוע סיפוריהם של החסידים ר' שמואל ברוך וארשוער², ר' אבא צאָשניקער³ ור' שמואל הורעוויטש⁴.

5.....

הר"ש גורעוויטש⁵ מספר על אודות החסידים אשר בעיר מולדתו גריווע הסמוכה לעיר דענעבורג.

עיר דענעבורג נחשבה לבירת עדת החסידים עוד מתחלת זריחת שמש חסידות הבעש"ט נ"ע בעולם⁶, עפ"י סיפורם של זקני החסידים אשר קבלו מאבותיהם החסידים.

בהיות⁸ כבן עשר – בשנת תר"ו או תר"ז – ומתאבק אצל החסיד ר' פנחס מלמד, שמעתי ממנו אשר עודנו זוכר אותה החגיגה שחגגו זקני החסידים בדענעבורג חג היובל חמישים שנה מאותו זמן הבהיר אשר זכו להיות אצל מורנו הבעש"ט נ"ע ולפי חשבוננו אז הנה בעת שמעי ה' כבר כששים שנה אחר יובל הראשון.

מורי ר' פנחס מלמד היה איש גבה הקומה דל בשר בעל פנים טובים והדרת זקן, ומבלי הבט היותו כבן שבעים ה' כאיש גבורתו⁹, ומראה את כחו לתלמידיו הבלתי שמים ליבם בלימודם, או אלו שלא הבינו את שעוריהם.

המלמד ר"פ אינו לא קפדן ולא כעסן אבל בעל הנהגה חזקה זורק מרה בתלמידים¹⁰, ועל כל חטא היותר קל מעניש קשה, עונשיו אינם לא מכת לחי ולא מרוטת שער כ"א עונשי הרוח בעמידה בקרן זוית בפנים אל הכותל ובאחוריו אל חלל החדר, ועונש קשה מזה בעמידה בקרן זוית בעינים קשורות במטפ[ח]ת, וקשה מזה עוד באזנים אטומות נוסף על העינים הסגורות.

מנהגו של המלמד ר"פ ודרכו אשר בכל יום ויום אחר הלימוד ה' מספר איזה סיפור מאדמוריים או מחסידים מהנדפסים בספרי הסיפורים או מהמקובלים איש מפי איש.

שעה זו, דסיפורי הסיפורים, היתה יקרה לכולנו במאד, ולא פעם ושתיים היינו מוריבים זה את זה בעד המקומות כי כל אחד מאתנו ה' חפץ לעמוד בקירוב אצל רבינו.

מתוך דומי' והתבוננות מתחיל רבינו לתאר לפנינו את בעל הסיפור, אם מאחד האדמוריים, או אחד מזקני החסידים, ובשרטוטים כוללים מתאר המקום והזמן אשר בו אירע דבר המסופר.

המתנינות והסדר, הם מאהובי נפש רבינו ר"פ, בין בלימוד ובין בסיפור ה' שומרם בדיוק נפלא, אשר בזה קבעם גם בין מסיבות תלמידיו.

(1) החסיד ר' חנוך הענדל קוגל. ראה אודותו לעיל ע' 000.	(5) הנקודות – כ"ה בכ"ק.
(2) ראה אודותו שיחת חג הפסח תרצ"ד ט"ו (לקו"ד ח"א ככה, ב). ספר השיחות תש"ז ע' 109. וש"נ.	(6) הורעוויטש וגורעוויטש היינו הך כי אין אות ה' ברוסית ובמקומה מבטאים ג'.
(3) ראה אודותו „ויכוח הגדול במינסק" (קה"ת, תשס"ט) ע' טו (לעיל ע' 000). וש"נ.	(7) ראה גם אגרות-קודש ח"ד ס"ע צו ואילך.
(4) ראה אודותו רשימת היומן כ' אייר תרנ"ו (לקמן ע' 000. ספר השיחות תש"ר-השי"ת ע' 409). וש"נ.	(8) המספר הר"ש גורעוויטש.
	(9) ע"פ ספר שופטים ת, כא.
	(10) ראה כתובות קג, ב.

אנכי – אומר הר"ש – הנני מכיר תודה למורי ר"פ אשר במשך חמשה השנים אשר למדתי אצלו עורר בי חוש המסירה והנתינה למי שגדול ממני ואהבת סיפורי החסידים, וקבע בי טבע המתינות והסדר.

בהעירות דענעבורג וגריווא הי' ממני לשמוע סיפור חסידותי, גם ללמוד ארחות חיי החסידים בתורה ועבודה שכלב בתפלה¹¹ והנהגה של מדות טובות.

בעדת חסידי דענעבורג וגריווא היו מזקני חסידי כ"ק אדמו"ר הזקן וכ"ק אדמו"ר האמצעי וביניהם היו ששה זקנים מופלגים והם ר' שלמה באשעס, ר' אברהם זלמן סגי נהר, שניהם אזרחי דענעבורג ר' מנחם שמואל אלוקסטער, ר' זלמן משה ליאזענער, ומושבם בדענעבורג, ושני זקנים ר' אבא דוד פאלאצקער, ור' חיים ישראל בער¹² באָבע שאסעס הי' מושבם בגריווע.

באהבתי את ספורי החסידים הייתי משתדל בכל עת להתאבק בעפר רגלי החסידים בכלל, ולהיות בחברתם של זקני החסידים בפרט, ולא עבר עלי מועד אחד ממועדי השנה בכלל, ומועדי החסידים בפרט, אשר לא הייתי נוכח בעת התאספות החסידים והתוועדותם.

עדת החסידים בדענעבורג וגריווא הי' מקרבים את בני החסידים הנערים והבחורים, ומה גם זקני החסידים אשר מדת הקירוב לילדי החסידים היתה במדה מרובה, וביותר זקני הזקנים ר' מנחם שמואל אלוקסטער ור' אבא דוד פאלאצקער היו גם מחבבים את הצעירים והנוער בגזע החסידים.

החסידים ר' שלמה באשעס ור' אברהם זלמן סגי נהר היו הזקנים ביותר בעדת החסידים, וכולם גם הזקנים רוחשים להם כבוד והדר, והם המה היושבים ראשונה בכל מסיבה והתוועדות החסידים.

הורי ר' שלמה באשעס, היו מאזרחי עיר דענעבורג ובהיותם מתפרנסים בריוח היו משתתפים בנדבתם לצרכי העיר בעין יפה, אך דבר אחד העציב את רוחם במאד, כי רבות בשנים היו חשוכי בנים ואחרי שנפקדו מתו שלשה בנותיהם בת חדש וחדשיים.

בעיר דענעבורג התיישבה משפחה עני' אחת האיש ואשתו ושלשה ילדיהם בן ושתי בנות, האיש עסק בסנדלרות ומזה הרויח פרנסתו, והאשה לחשה על המכה לעין הרע, ובעלת סגולה לצעקת קטנים בעת השינה.

האיש, ר' גדלי' ברוך שמו, התפלל בבית הכנסת חברה קדישא, ובשבעות הראשונים מעת בואו לבית הכנסת הנה כבר רחש לו הרבה ממתפללי ביהכ"נ לאהבה אותו ולקרבו, ובהיותם אנשים פשוטים ביותר התחיל ללמוד לפנייהם פרשה חומש ומבאר להם כפי אפשרית הבנתם, וכעבור איזה משך זמן נתחבב עליהם במאד.

גם אשתו באשע שמה קנתה לה שם טוב בעד כביר פעולותי ברפואה וסגולה ומיום ליום התרבו המבקרים אותה, ואת משכורתה משכורת הרפואות והסגולות, מחלקת היא לילודות ולהכנסת כלה ולהחזקת יתומים ויתומות,

וכה נמשך הדבר שנים שלשה.

(12) בענין: בצילום כ"ק שתח"י אינו ברור אם כתוב „בער“, או „דער“.

(11) „איזו היא עבודה שהיא בלב הוי אומר זו תפלה“ (תענית ב, סע"א).

מעט התיישב ר' גדלי' ברוך בדענעבורג, הנה לעיתים קרובים נראו בין העניים העוברים ושבים, סוג עניים בעלי תורה אשר מיאנו להתאכסן לא בחברת הכנסת אורחים המיוחד בשביל בני תורה מפורסמים ההולכים בגולה, ולא בחדר המיוחד בהקדש עבור בחורי העניים, כי אם בחרו להתאכסן בהבתי כנסיות, והרוב מהם היו מתערבים בלימודי השיעורים, והיו באים בדברי התעוררות בחיזוק היראת שמים עם מתפללי ביהכ"נ, ואירע כאלו אשר הטיפו אמרותיהם מעל הבימה.

פעם אירע אשר בעת בואו של המוכיח ר' טעבילי בעל היסקות* המפורסם בכביר פעולותיו להעמיד בעלי תשובה על ידי הוכחותיו וקללותיו, הנה בבית כנסת שני הטיף אחד העוברים ושבים את נאומו במעלותיהם של ישראל שהם ביישנים רחמנים וגומלי חסדים¹³ וגודל שכרם בעוה"ב בתחיית המתים כי כל עם ה' כלם קדושים כמאמר¹⁴ ועמך כולם צדיקים, מה שעשה רושם על כל קהל השומעים, ותעבור הרינה בעיר כי גדלה פעולתו של העובר ושב אשר דיבר במעלתם של ישראל, מכמו שפעולתו של המוכיח ר"ט בעל היסקות המחפש עוונותיהם ישראל ומקללם.

מזמן לזמן במשך כשלושה שנים לשבתו של רג"ב בדענעבורג התגדל מספר סוג העוברים ושבים, הבני תורה המטיפים בהבתי כנסיות נאומים בלתי רגילים ומשונה משאר המגידים המוכיחים את קהל השומעים במוסריהם ומתארים לפנייהם את העונשים המרים שבשבעה מדורי גיהנם.

בשנה הרביעית – היא שנת תצ"ח – בחג השבועות לאחר קריאת התורה, בעת אשר בית הכנסת חברה קדישא ה' מלא מפה אל פה, הנה לפתע פתאום עלה ר' גדלי' ברוך על הבימה, וישא את קולו לאמר,

היום הזה הנה בכל שנה ושנה כיום עמדינו בהר סיני לקבל את התורה הקדושה¹⁵, ומתאר בדברים חוצבי לכת אש את גודל קודש מעמד הר סיני, באימה ברית ובזיעה¹⁶, אף עתה עלינו לקבל את התורה הקדושה ולהיות בשמחה גדולה על החסד הגדול אשר עשה ה' אלקינו עמנו ובחר בנו לזכנו אותנו בתורתו ומצוותיו.

ובגמרו דבריו סיפר אשר בחסדי השי"ת נתגלה אחד הצדיקים הנסתרים אוהב ישראל ומדבר בשבחן מורה להם דרכי עבודת השם קיום המצוות בשמחה והנהגה במדות טובות באהבת ישראל, ויספר להם מנפלאות מורנו הבעש"ט נ"ע ומופתיו.

וכנאמו בבית הכנסת חב"א קדישא הנה נשא מדברותיו גם בהשני בתי כנסיות חברה פועלי צדק, ושומרי' לבקר שהי' מבקרים מזמן לזמן.

נאומיו וסיפוריו של רג"ב סנדלר התפשטו בעיר ולפנות ערב ביום הראשון בחג השבועות

* כאן הוסיף רבינו כוכב כסימן להערה – ואינו תח"י.

13 יבמות עט, א.

14 ישע"י ס, כא. וראה סנהדרין ר"פ חלק (צ, א).

ילקוט שמעוני יתרו רמז רעא. רוקח סימן רצו.

16 ברכות כב, א. מועד קטן טו, א. וראה תו"א יתרו סו,

15 ראה פסיקתא דרב כהנא פסקא יב (בחדש השלישי). ב.

קודם תפלת [...] הנה כבר עמדו חבורות חבורות בהבתי כנסיות ויספרו את סיפורי הרג"ב מנפלאותיו ומופתיו של הבעש"ט.

ביום השני דחג השבועות התאספו קהל רב בהבתי כנסיות חברה קדישא פועלי צדק ושומרים לבקר, ורג"ב נאם מעל הבימה בדבר מצות ואהבת לרעך כמוך¹⁷ על יסוד המעשה דהלל¹⁸, ויכלול את נאומו בסיפורי מעשיות מאת הנהגתם הטובה של ישראל תמימי לב באמונה פשוטה מה שהגביה רוחם של האנשים הפשוטים והנשים הפשוטות להיות גם הם יהודים חשובים למקום ב"ה.

במשך ימי השבוע התפשטה תוכן נאומיו של רג"ב בעיר, והגבאים דבית מדרש הגדול הזמינוהו אשר ביום השבת אחר תפלת המנחה ידרוש ברבים.

נאומו של רג"ב על יסוד המשנה¹⁹ משה קיבל תורה מסיני וכו' כי העיקר הוא הקבלה איש מפי איש והאמונה בצדיקים וחכמי ישראל עשה רושם אדיר גם על הבני תורה.

במשך הקיץ בשעורי הלימוד פרקי אבות בבית המדרש הגדול, הנה נוכחו לדעת כי ר' גדלי' ברוך הסנדלר בקי בכמה מסכתות ולומד סוגיא עמוקה בטוב טעם ומני אז נוסדה חבורת מקושרי מורנו הבעש"ט נ"ע.

כשתי שנים שקד רג"ב בלימודים עם אחוזת מרעים אברכים בני תורה בעלי כשרון עפ"י שיטת מורנו הבעש"ט נ"ע ובחדש תמוז תק"א הולכים להם רג"ב עם קבוצת אנשים למעזיבז אל מורנו הבעש"ט, ומתעכבים שמה עד אחר חג סוכות תק"ב וחוזרים לעירם שמחים וטובי לב ממולאים בתורה ודרכי עבודה ומודרכים באופני ההנהגה במדות טובות ואהבת ישראל. לאט לאט התפשטה תורתו של הבעש"ט ושיטתו בין קהל עדת ישורון בעיר דענעבורג, וכמעט אשר בכל בית כנסת מבתי כנסיות הוקבע איזה לימוד או זמני סיפורי נפלאות ממופתיו הבעש"ט מה שעשה רושם גדול על אנשי העיר בכלל, ועל מרי לב וקשי יום בפרט.

באחד הלילות אחר תפלת ערבית בחדש טבת בשנת תק"ד ישב לו ר' משה חיים – אבי ר' שלמה באשעס – באחת הפינות בבית הכנסת שומרים לבקר, שומע שיחתם של איזה אנשים מושפעי הבעש"ט ומספרים איך כי איש ואשה חשוכי בנים באים בשנים באו אל הבעש"ט ויתחננו כי יברך אותם בבן זכר, וישים עליהם הבעש"ט ערך כסף בשביל צדקת פדיון שבויים ויברכם והבטיח להם בן זכר, והשי"ת הקים את דברי ברכתו, ויתן להם השי"ת בן בעל כשרון, ויוסף לברכם באריכות ימים כי יכניסו את בנם זה לתורה וחופה.

הסיפור הזה עורר מחשבות רבות בלב ר' משה חיים, וכעבור איזה ימים סיפר לאשתו מרים את כל אשר שמע, ואמר עוד כי עלה בדעתו אשר גם המה יסעו אל האיש האלקים הזה, ואולי יחוס וירחם השי"ת עליהם על ידי ברכתיו של הצדיק.

מרים, אשת ר' משה חיים היתה משתתפת בעניני ההתעסקות בהספקת רפואות ומזונות ליולדות, הכנסת כלה וגידול יתומים ויתומות עם האשה באשע אשתו של ר' גדליה ברוך סנדלר, ושמעה מפי הרבה סיפורים אודות הבעש"ט אשר היא בעצמה לא הרתה במשך

(19) אבות רפ"א.

(17) קדושים יט, יח.

(18) שבת לא, א.

כשמונה שנה אחר חתונתה, ותסע אל הבעש"ט ויברכם בזרעא חייא וקיימא ויקים ד' את ברכתו והבטחתו ויולידו בן ושתי בנות בריאים ויפים.

ובשמעה דברי אישה שמחה בלבבה, ותענהו כי טובה היא העצה במאד. ומאז שמעה מפי האשה בעלת הסגולות את אשר היתה עמה ועם ונשים אחרות, חשבה כי גם הם היו צריכים לנסוע אל הצדיק אבל לא חפצה לדבר אתו בזה שלא לצער, ועתה כשהוא אומר לה את זה היא נהנית מהצעתו ומוכנה לקיימה.

עבר חדש ושתיים ורמ"ח עוד טרם החליט לעשות את מסעו למעזיבוז, כי דבר אחד עכבתו, והוא אשר מעולם לא יצא מחוץ לעיר מולדתו, וזה שלשים שנה אחר חתונתו בכל זה הנה אף פעם אחת לא ביקר את הורי אשתו וקרוביו הדרים בישוב כשלשים פרסה מעיר מולדתו. פעמיים ושלוש כבר דיברה אשתו עמו על אודות המסע, ובכל פעם ענה כי חפץ ומשתוקק במאד אבל ירא הוא לצאת במסע כזה, כי כל הדרכים בחזקת סכנה²⁰ ומה גם דרך רחוקה כזו. רמ"ח ואשתו הצטערו במאד על אשר אינו עולה בידם לנסוע אל הבעש"ט, אבל לא יכלו לעשות מאומה.

באחד הימים קודם חג הפסח ומרים אשת רמ"ח הולכת עם באשע אשת רג"ב אל אחת הכפרים הקרובה אל העיר לבקר אחת היולדות העניות אשר נוסף על בני' ובנותי' שהולידה מכבר, ילדה תאומים.

בחזירתם דיברה באשע על גודל העניות והדלות של היולדת, הילדים והילדות היחפות והרעבים וחובקים אשפתות.

ותען מרים ותאמר, צדיק ה' כי כל מעשהו חסד, האשה העני' הלזו ילדה שנים עשר ואותי הכלים השי"ת ולא נפקדתי, ותבך.

ותנחמה באשע לאמר, כי תתחזק בבטחונה בד' ותיעצה כי תסע אל הצדיק במעזיבוז, ותספר מרים לבאשע את מחשבת בעלה ותתאונן על גודל פחדותו מפני סכנת דרכים.

בחוה"מ פסח שמע רמ"ח כי קבוצת אנשי' ורג"ב בראשם מתכוננים לעלות לרגל על חג השבועות להצדיק וישמח על השמועה הטובה, ויספר לאשתו ויחליטו כי גם הם ישתתפו בהמסע.

בתחלת אייר התקיים המסע.

רמ"ח ואשתו מרים נכנסו אל מורנו הבעש"ט וישפכו לפניו את מר לבבם בדמעות שלישי, ולא ענה להם מאומה, וכעבור איזה ימים נכנסו בפעם השני, כה עשו שלשה פעמים וכאשר גם בפעם השלישי לא ענה להם הבעש"ט התרגשה אשת רמ"ח במאד ותתעלה ונפלה על הרצפה, ובשוב רוחה בכתה מקירות לבבה.

רג"ב בידעו את ארחות קודש מורנו הבעש"ט, הנהגתו את הבאים אליו וגודל עוצם אהבתו לישראל, הצטער במאד על מר גורלם של רמ"ח ואשתו בהבינו כי המצב הוא רציני.

ובהיותו אחד מראשוני המקושרים אל הבעש"ט התיעץ את מכיריו מהעייילי בלי ברי²¹ מה

(21) ראה סוכה מה, ב.

(20) ירושלמי ברכות פ"ד ה"ד. קה"ר ג, ב (ב).

לעשות במצב כזה, והחליטו כי יתאספו במנין עשרה ויתענו שלשה ימים רצופים ויתחננו ויתפללו בעד רמ"ח ואשתו מרים, ואז יראו דבר מה יאמר מורנו הבעש"ט על זה.

במשך שבתם של רמ"ח ואשתו במעזיבוז ראו כמה מופתים נפלאים מאת מורנו הבעש"ט ברפואות לחולאים מסוכנים במחלת השחפת, ודלקת הריאה, ומוכי שגעון, ובפקידת עקרות וכדומה, מה שפעל עליהם חלישות הדעת ועינוי גדול ביסורי הנפש אשר להם לא ענה מורנו הבעש"ט, כאילו גם הוא לא יוכל להועיל להם.

רג"ב וחבריו באהבת ישראל קיימו כפי אשר החליטו, ויתענו תענית הפסקה, שלשה ימים יום ולילה עסקו בתפלה ובתחנונים ונזהרו מלהפסיק אף רגע, ובמשך זמן זה נזהרו מלשיח שיחת חולין, וישפכו את לבבם בבקשת רחמים רבים עבור רמ"ח ואשתו מרים בבכי, ואיש זולתם לא ידעו מזה.

ביום השלישי בערב ועודם מתפללים תפלת ערבית, בא משרתו של מורנו הבעש"ט ויודיעם כי מורנו הבעש"ט מזמין לסעודת מצוה, ובשאלם אותו לאיזה מאורע היא הסעודה הלא לא שבת ולא חדש היום²², ענה המשרת כי אחר תפלת המנחה צוה מורנו להכין סעודת מצוה, ומה הדבר אינו יודע.

בערב התקיימה הסעודה, ומורנו הבעש"ט ואחוזת תלמידיו מהחבריא קדישא שהיו באותו מעמד, וכל האורחים שהיו אז במעזיבוז היו נוכחים ומורנו הבעש"ט הי' בחדוה גדולה, ויואיל לאמר חידושי תורה על הפסוקים ואהבת לרעך כמוך¹⁷, מה טוב ומה נעים שבת אחים גם יחדיו²³, ויספר כמה סיפורים בענין אהבת ישראל, ועד כמה הם חביבים למעלה.

בשיחה ארוכה מבאר מורנו הבעש"ט ומסביר עוצם גודל פעולתה של אהבת רעים, החכרים המעוררים רחמים רבים על חברים ובן גילם בשעת דחקו, קורעים גזר דין של שבעים שנה, ומהפכים את הקללה לברכה, [...] וממות לחיים ארוכים.

רג"ב וחבריו הבינו כי תוכן הסעודה היא בשביל הדבר אשר עשו, וראו כי עצתם היתה נכונה ויאמרו לרמ"ח ואשתו כי נתאמצו בבקשת רחמים על נפשם ובקשתם אל מורנו הבעש"ט ברוך אותם בכך וזכר ואריכות²⁴ ימים ושנים.

שמחים וטובי לב באו רמ"ח ומרים אשתו עם החבורה לביתם, מובטחים באמונה שלמה אשר בשנה זו יפקדו בכך זכר חי ובריא.

השי"ת קיים את ברכתו של מורנו הבעש"ט וביום השני לחדש אייר בשנת תק"ה אחר עבור שלושים ושלוש שנה אחר חתונתה ילדה האשה מרים בן לאישה ר' משה חיים ויקראו את שמו שלמה.

בסעודת הברית מילה, העיר ר' גדלי' ברוך את שימת לבם של המסובים אשר בו ביום – ב' אייר – אשר רמ"ח ואשתו עשו את מסעם למורנו הבעש"ט הנה בו ביום – ב' אייר – בשנה הבאה באו על שחרם – עבור מצות אמונת צדיקים – בכך זכר.

בעת ההיא ילדה האשה באשע בת לאישה רג"ב, ויקראו את שמה יוכבד.

24) ואריכות: בצילום כ"ק אינו ברור אם כתוב „ואריכות“ או „לאריכות“.

22) ע"פ מלכים ב' ד, כג.

23) ע"פ תהלים קלג, א.

הילד שלמה התחנך בטוב אצל מלמדים טובים ובהגיעו לעונת בר מצוה כבר ידע ללמוד בטוב, ועל חג השבועות תקי"ח לקחו אביו לנסוע עמו למעזיבוז ויברכהו מורהו הבעש"ט בזכרון טוב ובאריכות ימים ושנים, ובהיותו כבן שבעה עשר שדכו אביו את בתו של רג"ב אשר נולדה באותה השבוע שנולד, ויכנוהו בשם שלמה באשעס, הנודעת בשם טוב מפני טוב מעשי הטובות בצדקה וחסד.

רמ"ח ואשתו האריכו ימים רבים ופרנסתם היתה בשפע רב, בנם שלמה וב"ב היו על שולחנו בכבוד ובמנוחה, ובינתיים התעסקה יוכבד בעסקם, ור' שלמה היה יושב אוהל ועוסק בתורה ועבודה, ובהיותו כבן חמשים קיבץ קבוצת בחורים והי' מגיד לפניהם שיעור בגפ"ת.

רג"ב לעת זקנותו עזב את מלאכתו בסנדלרות והתפרנס ברוחה מהחנות הקטנה אשר עשתה בתו האמצעית הגרה – עם בני ביתה – בביתו, ויחי חיי מנוחה וענג רב בראותו אשר תורת מורנו הבעש"ט ושיטתו מתפשטת ומתרחבת בכל המדינה, ומבלי הבט על הרדיפות הגדולות הנה הנצחון הוא על צד החסידים.

חלישות לא הרגיש רג"ב גם ימים אחדים לפני מותו, אך התחיל להכין את עצמו, בספרו כי באחד הלילות זכה לראות בחלומו את מורנו הבעש"ט, ויאמר לו, גדלי' ברוך עס [איז] גיקומען די צייט קומען אויף דעם עולם, וישמח מאד בספרו זאת.

שתי שבועות יום היו מנין עשרה מבני גילו באים לביתו של הישיש רג"ב להתפלל אתו עמו שלשה פעמים ביום מלה במלה, אחרי התפלה היו לומדים פרק משניות שלשה פרקים בכל יום, ואחר כל פרק משניות שחרית מנחה וערבית היו לומדים פרק תניא, שלשה פרקים בכל יום.

אחרי לימודם היו יושבים במסיבת ריעים ומזכירים ימי קדם בהיותם נוסעים למורנו הבעש"ט, הרב המגיד ממעזריטש הרה"צ מהאראדאק ואצל מורנו כ"ק אדמו"ר הזקן, ולבסוף היו מבקשים את חברים רג"ב המתכונן לעשות את דרכו כל הארץ, אשר בבואו אל עלמא דקשוט, אחרי אשר יפטר מכל העונשים בחיבוט הקבר, כף הקלע, מדורי גיהנם, ואחרי אשר יטבל בנהר די נור, ויזכה לעמוד בהיכלי קודש כ"ק מורם ורבים הרה"צ מהאראדאק, מורנו הרב המגיד ממעזריטש, מורנו הבעש"ט זכותם יגן עלינו, יזכיר אותם אחד לאחד בפרטיות כפי אשר מסרו לו בעל פה איש איש מהם ביחידות.

ביום השלישי עשרה בטבת התענו רג"ב וחבריו ואחר תפילת ערבית ישבו במסיבת רעים בשמחה רבה, רג"ב הרגיש כי בא מועד קצו, ויאמר לחבריו בני גילו כי ינגנו אותם הניגונים אשר זכו לשמוע בהיותם נוכחים אצל מורנו הבעש"ט בעת אמירת התורה ובעת הסעודות מצוה, וכה עשו עד אחר הבקר שהגיעה עונת התפלה.

כאשר התכוננו להתפלל אמר להם רג"ב כי חושב הנהו אשר תפלה זו שחרית היא האחרונה שמתפללים יחדיו, על כן יתאמצו בזה בכוונה הראוי, אחר התפלה למדו השיעורי' כנהוג, וכן תפלת המנחה וערבית.

החברים הוסיפו לבקשו דבר מילוי בקשתם להזכירם לפני כ"ק מורם ורבים הרה"צ מהאראדאק ומורנו הרב המגיד ממעזריטש, ומורנו הבעש"ט, ויען להם רג"ב כי טוב הדבר אשר כל אחד מהם יכתוב את שאלתו וישימו בקברו.

מאחר תפילת ערבית עד שעה הרביעית לילה דיבר הישיש רג"ב ויספר את דברי תולדתו

באיזה זמן ואיך התקרב אל מורנו הבעש"ט*). ובשעה הששי קודם אור היום, ביום החמישי שנים עשר לחדש טבת בשנת תקס"ד נפטר ר' גדלי' ברוך הסנדלר זקן ושבע ימים ויובל לקבורה ויספידוהו כל אנשי העיר.

עדת חסידי דענעבורג וגריווא והזקנים בראשם קבעו שיעור לימוד פרק משניות ולימוד פרק תניא בכל בתי כנסיות העיר ביחוד לעילוי נשמתו של מדריכם וחבירים החסיד ר' גדלי' ברוך, אשר כל אנשי העיר מעריצים אותו, וכל ימי חייו ר' שלמה באשעס היו שומרים את יום השנים עשר בטבת בתפלה ובמסיבת רעים.

ר' שלמה באשעס היה אחד מעמודי התווך בעדת החסידים בדענעבורג וגריווא, ומעולם לא ידע מכאוב בשום אחד מאבריו, ובהיותו בן מאה ושנים עשר שנה, הנה ביום השני בשמונה עשר לחדש אייר – ל"ג בעומר – בשנת תרי"ז נפטר בשם טוב, וכעבור כחדש ימים נפטרה גם אשתו יוכבד והניחו אחריהם משפחות רבות מיוצאי חלציהם בדענעבורג בפאָלאַצק, בצאשניק בביעשניקאָוויץ ובוויטעבסק.

ד, יב ניסן, [תרג"ג, ליובאוויטש]

שנה שמינית בקר.

כאשר היום הוגבל לנקות את חדרי בשביל חג הפסח, הקיץ אותי מענדיל**²⁵ בשעה ששית בקר, אם כי מאד עצלתי לעמוד בשעה קדומה כזו, בכל זה הנני נהנה מזה, ועלי לאמר יישר כח למענדעל על זה, כי זה רק שעה שמיני בקר, וכבר התפללתי עם הצבור, מנין ראשון, ואכלתי סעודת בקר, וכבר הנני מתכוון לכתוב את המשך רשימותי, מהסיפורים ושיחות במסיבה שהיתה ביום השני העבר – יוד ניסן – בלילה בחדרו של החסיד ר' חנוך הענדל, בהיות כי בדירתנו ובדירת כבוד א"ז הרבנית²⁶ עסוקים בנקיון החדרים לחג הפסח, הנה בחרתי לי שבת בחדרו הגדול – זאל – של כ"ק אדמו"ר הרה"ק אדמו"ר מוהר"ש זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע.

מתחלה לא עלה על דעתי כי בישבי בחדר זה הנה יעלו בזכרוני כל מה שראיתי בחדר זה מעת היותי פעוט בן שלשה וחצי שנה²⁷ בערך עד היום,

מידה אשר לא שערתי כלל כי זכרונותי אלה יעשו עלי רושם התרגשות,

כל אחד מהענינים העולים בזכרוני בשעה זו ניצב חי לנגד עיני, ואינו זו ממקומו, וכאלו תובע הוא בתחנון, כתבני נא לזכרון בספר זה.

מבקר הנני את כל זכרון וזכרון ביחוד, ענינו ותוכנו וחפץ לעמוד על בוריו, איזה תועלת

הערה. (* יומן סז.

** כאן הוסיף רבינו כוכב כסימן להערה – ואינו תח"י.

25) כנראה הכוונה להמשרת ר' מנחם מענדל קאנטאר.

26) ראה אודותיו ספר השיחות תש"ז ע' 142. וש"נ.

27) הרבנית הצדקנית מרת רבקה. ראה אודותיה לעיל ע' 26

.000

27) ראה גם שיחת חג השבועות תרצ"ד ס"ב (לקו"ד ח"א

קנת, א). ספר השיחות תש"ז ע' 41. תש"ז ע' 65.

יומן כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

יג

יביא לי – או לאשר יקראו רשימותיי אלה – כתיבתם עלי גליון, ובא לידי מסקנה כי מבלי התחשב עם בלבול הסדר והפרעתו – שהתחלתי לרשום סיפורי חסידים ושיחתם בהמסיבה הנזכרה – עלי לכתבם עלי גליון, כי גם בכלי הבית אשר בחדר זה – שנשארו לעמוד במקום שעמדו מאז ישב בו כ"ק אדמו"ר – יש בהם ענין רב.

ה, יג ניסן, [תרנ"ג ליובאוויטש]

שעה אחד עשר בקר, בחדר התפלה אשר בבית הקברות סמוך לאהלי קדש כ"ק אדמו"ר הרה"ק אדמו"ר צמח צדק, ואדמו"ר מוהר"ש.

כמו בכל שנה משנת תר"ן והלאה – הנני מלווה את כ"ק אדמו"ר בביקוריו את היכלי אהלי קדש כ"ק אדמו"ר אדמו"ר צמח צדק ואדמו"ר מוהר"ש, הנה גם היום²⁸ נסעתי עמו, וכאשר הנני מייקר בהזמן אשתמש בו להמשיך כתיבת רשימותיי.

הר"ש הורעויטש ממשיך את סיפורו על אודות זקני חסידי דענעבורג וגריווא.

ר' אבא דוד אתכסיא²⁹ היה יליד עיר פּאָלאָצק, אביו ר' נפתלי הי' בעל חנות לא גדולה והתפרנס ממנה בדוחק, הוא היה איש בינוני לא למדן ולא פשוט, וחינך והדריך את בניו אצל מלמדים טובים, ובהיות כי בנו אבא דוד הי' בעל כשרון ומתמיד גדול, הסבירוהו מכריו אשר טוב הדבר כי ישלח את בנו זה אל אחד הישיבות הגדולות מחוץ לעירו.

ר' נפתלי החנוני אם כי הי' מתון ובטבעו בעל קור רוח בכל זה הנה לרגלי עצתיהם של מיודעיו מתפללי בית המדרש הגדול הבני תורה, הזדרז לשלוח את בנו אבא דוד לאחד הישיבות בעיר מינסק.

התלמיד אבא דוד אם כי עדיין צעיר לימים כולו, כבן חמש עשרה, בכל זה הנה כבר הוא תקיף בדעתו ובשקידתו העצומה כבר רכש לו בקיאות נכונה בהשני סדרים מועד ונזיקין, וכמה סוגיות עמוקות בהסדרים האלו למדם בעיון רב עם פירושי וחיידושי הראשונים, ובהיותו בעל זכרון נפלא ובעל הגיון בטבע תולדתו, היתה כל סוגיא וענין שלמד מסודר אצלו בסדר טוב, ומדבר בו בשפה ברורה.

בבוא התלמיד אבא דוד פּאָלאָצקער למינסק – אחר חג הפסח תק"מ – הנה במשך הקיץ ביקר מזמן בשלשה ישיבות שהיו שמה, בהשיעורים היותר גדולים, ובכולם לא מצא ענג, ויצטער על זה במאד, ובתחלת חדש אלול עזב את העיר מינסק וילך אל עיר סלוצק אשר שמע את שימעה בטוב.

בסלוצק התעכב התלמיד אבא דוד כל החורף ואם כי נראה לו לטוב יותר מכמו בהישיבות במינסק, אבל עם זה הנה גם שם לא הרווה את צמאונו ושאיפתו בלימוד הגיוני, ויחליט לכתת רגליו ללכת לעיר וילנא לשמוע לקח מפי הגר"א נ"ע אשר שומע גאונותו הולך בכל המדינות וקצוי תבל.

שתי שנים – תקמ"א – שקד אבא דוד בלימודיו בהתמדה עצומה באחד הבתי כנסיות

28 י"ג ניסן – יום ההילולא של כ"ק אדמו"ר הצמח צדק. (ספר השיחות תש"ו-ה'ש"ת ע' 413 ואילך. לקמן ע' 000.)
29 בהבא לקמן – ראה גם רשימת היומן כ' אייר תרנ"ו

בשניפישאָק, כי בשם נמצא ארוחת חייו עד כי בשנת תקמג נהי' לאחד מרואי פני הגר"א נ"ע ומשומעי לקחו פעמים בשבוע, ומתענג על זה עונג רב.

ארבעה שנים שקד אבא דוד בלימודו בהתמדה גדולה ועשה והצליח במאד, וימצא שכח אחד על כל בני גילו, ויקנאו אותו הרבה מצעירי הבני תורה והעילויים.

פעם – בשנת תקמט – אירע דבר אשר לרגלי' נכנס התלמיד העילוי אבא דוד בתקופה חדשה.

וזה הדבר³⁰,

הגאון ר' שמואל³¹ האב"ד דעיר וילנא לקח חתן לבתו אחד העילויים המפורסמים, ר' ברוך מרדכי³² ויתנה עמו להחזיקו על שלחנו חמש עשרה שנה בדירה מיוחדת למען אשר יוכל לשקוד בתורה במנוחה מתוך הרחבת הדעת.

חתונת העילוי רב"מ התקיימה בשנת תקל"ג³³, ברוב פאר והדר בנוכחותם של בחורי גאוני וילנא וגאון הגאונים הגר"א בראשם, ויתפלאו על גודל עוצם גאונותו של החתן וביותר על כשרונו בהגיון.

הגאון הראב"ד הר' שמואל מילא את הבטחתו וישכור דירה מיוחדת עבור חתנו העילוי, למען אשר לא יטרידו אותו הבאים לבקר את הראב"ד – ויקנה לו ספרים עתיקים והרב"מ שקד בלימודו בהתמדה גדולה, ומגמת נפשו הי' הלימוד בדרך הגיון, אשר אל זה שאף בכל נפשו ומאדו.

חמשה שנים שקד הרב"מ בלימוד ויצליח ויעש חיל רב, ומזמן לזמן בעת האסף גאוני וילנא לפלפל בחידושי תורה, הנה גם הרב"מ תופס לו מקום בשורה ראשונה.

בשנת תקלט הזמינו גאוני שקלאָו את גאוני וילנא, בריסק וסלוצק לבוא לאסיפת שולחן התורה*) לפתור אותן השאלות ובירורי לימודי הסוגיות אשר התקבלו במשך הזמן מאז היתה הועידה האחרונה – בשנת תקלד – בעיר בריסק, ועפ"י רצונו של הגאון ר"ש ראב"ד, הנה גם חתנו העילוי ר' ברוך מרדכי השתתף בין גאוני צירי וילנא.

חוש הבקרת הי' מפותח מאד אצל רב"מ, ובטבעו הי' חוזר ומתעמק בכל דבר סברא ומדע שכלית, ומבקר את כל הגאונים גדולי התורה, אשר הכיר ואשר שמע את שמעם, אך להיותו מתון בטבעו ואיסטניתי דיבר בנעימות וברוך נעימי, אשר בזה ובחכמתו ופניו המסבירות רכש לו את לב צעירי בני התורה וחלק ידוע גם מבחירי גאוני וילנא.

בועידה זו נפגש העילוי רב"מ עם בחורי גאוני ליטא נסיכי התורה ואצילי, מה שעשה עליו רושם אדיר, ועל כולם בהזדמנותו אז עם הגאון אדיר בעל ההגיון ר' יוסף כל בו³⁴ המפורסם לשם לתהלה בכל מרחבי המדינה וגם מחוץ למדינה.

הערה *) התועדות גאוני המדינה נקרא „שולחן התורה“.

(33) בספר השיחות שם, תקמ"א.

(34) ראה אודותו ספר השיחות תרצ"ו ע' 60 ואילך. תש"ג

ע' 112. תש"ד ע' 43. ע' 113. רשימת רבינו – „דברי ימי חיי אדמו"ר הזקן" (קה"ת, תשע"א) ע' כו ואילך ובהערה יא שם (לקמן ע' 000).

(30) בהבא לקמן – ראה גם ספר השיחות תש"ב ע' 31 ואילך.

(31) נפטר כא טבת תקנ"א. ראה אודותו – „קרי' נאמנה" (ווילנא, העת"ר) ע' 138 ואילך.

(32) ראה אודותו – ספר השיחות שם.

הגאון ר' יוסף כל בו ראה בהעילוי רב"מ מרגליות טובה בעל כשרון מופלא ויקרבהו ויגלה לפניו את אוצרי ידיעותיו הכבירות, ויפתור לו את הסוגיות היותר עמוקות, בסגנון מיוחד מה שהפליא את הרב"מ במאד.

בעת ההיא יסד לו הגאון ר"י מסיבת צעירי גדולי בני תורה, שהי' אומר לפניהם שתי פעמים בשבוע שיעור גמרא בדרך הגיון, ובין הצעירים ההם היה גם הבעל כשרון נפלא ר' פנחס³⁵ בנו של הגאון האדיר ר' הענעך שיק³⁵, שנתחבב מאד על העילוי רב"מ, והתעכב כשלשה חדשים בשקלאָו.

כעבור כחדש ימים לשבת רב"מ בשקלאָו הנה נודע לו אשר הגאון ר"י הוא ביחס ידידותי עם ראש המטיף ומפיץ תורתו ושיטתו של הבעל שם טוב במעזיבו, ויהי לו לפלא, כי ידע הוא עד כמה גאוני המדינה וגאון הגאונים הגר"א בראשם, עוים הם את מחזיקי שיטת הבעל שם טוב.

באחד הימים אחר אשר הגאון הר"י גמר את אמירת השיעור, והצעירים כבר הלכו להם, ונשאר רק הוא ועמיתו האברך ר' פנחס בהגאון רה"ש, וירא כי הר"י רוחו טובה עליו ויחליט כי עתה הוא המועד לשאול אותו על אודות יחסו הטוב לשיטת הבעל שם טוב במעזיבו בכלל ולראש מטיפי ומפיצי שיטתו במדינת ליטא המגיד מליאָזנא בפרט.

כשמוע הגאון הר"י כי הרב"מ מזכיר שמו של כ"ק אדמו"ר בתואר – קל – המגיד מליאָזנא, הבריקו עיניו ניצוצי אש, ויאמר בלבת אש, מורי ורבי הגאון מליאָזנא הוא גאון הגאונים, וזה יותר על שמונה שנים אשר זכיתי להכירו³⁶ עוד לא פגשתי כמותו, וירבה בשבחו בדרך הלימוד.

בעזוב הרב"מ את שקלאָו הנה כבר נקבעו בלבו יסודי שיטת הבעל שם טוב, ואיזה הארות מתורת רבינו ודרכו החדשה בתורת החסידות, ובבואו לביתו קבע לו סדר שיעורים בספרי המחקר והקבלה עפ"י הוראתו של הגאון ר"י משקלאָו.

בתחילת שנת תקמ"א – בחזרתו ממסעיו, לרגלי עסקו – ביקר הגאון ר"י משקלאָו את גאוני וילנא ויתעכב שמה כשבוע ימים, וכיר את העילוי רב"מ עם ר' שלמה יוסף ועם ר' רפאל ברוך מבחורי³⁷ הלומדים בהקלויז של הגר"א, ויגלה כי המה מהמתחסים על עדת החסיד' בחשאי, ומני אז נכנס הרב"מ בתקופה חדשה בלימודיו.

שנה תמימה שקד הרב"מ עם רש"י ורר"ב בני גילו בלימוד תורת החסידות עד אשר התעוררה בו שאיפה להכיר את רבינו, ויחשוב מחשבות איך יפיק את רצונו זה, ויחליט כי יאמר לחותנו אשר רצונו להיות גולה למקום תורה על משך שנה או שנתיים, כי אינו דומה הלומד בחוץ לעירו מכמו הלומד בביתו, ועצתו עלתה לו, ובאחד הימים עזב – ברשות אשתו – עזב את וילנא, ויסע לשקלאָו, ומשם עשה את דרכו לעיר ליאָזנא.

– בליאָזנא עשה הרב"מ שתי שנים וישקוד בלימוד תורת החסידות בהתמדה גדולה*.)

(* יומן תרנה, סיפורי ר' פנחס רייזעס.

(37 מבחורי: בצילום כ"ק אינו ברור אם כתוב „מבחורי“, או „מבחירי“.

(35 ראה אודותו „ויכוח הגדול במינסק“ (קה"ת, תשס"ט) ע' כא. וש"נ.

(36 ראה מקומות שצויינו בהערה 34.

ובחזירתו לביתו בשנת תקמ"ד כבר הי' חסיד נלהב אבל תודות למתינותו המחוכמה הסתיר את שאיפתו ועבודתו בעד הפצת תורת החסידות במשך כארבעה שנים.

בעת ההיא – בשנת תקמ"ה – כבר היו מיוסדים נקודות ומרכזי תעמולה במרחבי ליטא לטובת הפצת שיטת הבעל שם טוב ותורתו אשר בראשם עמדו אנשים בעלי דעה רחבה וידיעה גדולה בתורה הנגלית ובתורת החסידות.

במשך ארבע שנות עבודת התעמולה של הרב"מ עלה למעלה ראש, להיות מנהיג עדת החסידים בעיר וילנא.

בשנת תקמ"ח – בכלות שנות המזונות שהבטיח הגאון הר"ש ראב"ד לחתנו רב"מ – בוחר לו הרב"מ עסק ההוראה לתלמידים גדולים, וכעבור ימים אחדים הנה כבר קיבץ שתי כתות תלמידים במספר עשרים וארבע איש, ויסדר את לימודו באופן הגדת שיעור, פעמיים ביום ז.א. לכל כתה לעצמה.

הלימוד העיקרי הי' גמרא עם פירושי וחיידושי הראשונים, אבל עם זה קבע שיעורי לימוד ספרי מוסר מחקר ודרוש, חובת הלכות, ראשית חכמה, של"ה, עקרים, ופסקים³⁸ בודדים בספרי עבודת הקדש – לר"מ י' גבאי – ופרד"ס להרמ"ק.

הלימוד העיוני בדרך ההגיון של הרב"מ לקח את לב תלמידיו בעלי הכשרון ויעיר בהם שקידה עצומה ושאיפה מדעית, מה שעשה רושם גדול בקנאת סופרים בין צעירי הבני תורה, ויתרבו המבקשים לכנוס לחדרו של הרב"מ אבל מאפס מקום הושיב פניהם.

הרב"מ הדריך את תלמידיו והרגילם לפתח כשרון הדיבור והנאום, והוא כי כל סוגיא וסוגיא אשר למדו, יבארוה בעל פה בסדר מסודר בשפה ברורה כנואם מעל הבימה לפני קהל שומעים, ובמשך זמן קצר הנה הרבה מתלמידיו נהיו לנואמים מופלגים.

רוב תלמידי הרב"מ התענינו בלימודי ספרי המוסר והמחקר, ונתן להם חומר רב בנאומיהם ושלשה מהם ר' שלמה רפאלס³⁹, ר' זיסקינד מוידז⁴⁰, ור' משה מדריבין⁴¹ היו מהכי מצויינים בכשרון הנאום.

בראות הרב"מ גודל תשוקתם של הרבה עשיריות צעירי בני תורה לשמוע שיעוריו, סידר מסיבת בני תורה.

וזה דבר המסכה, הרב"מ בוחר סוגיא, ומציין באיזה פירושים ילמדו אותה, ופעם בשתי שבועות מתקבצים, וכל מי שיש לו שאלה, קושיא או פירכא עליו להציאה לפני המסובים, ואחרי כן הי' הרב"מ מגיד הסוגיא לפנייהם, ועפ"י רוב הי' מתרץ כל השאלות קושיות ופרכות. כה נמשך כשנה, והמסכות עשו רושם אדיר על צעירי בני תורה,

בשנת תקמ"ט נתגלה אשר בוילנא ישנה עדה נכונה מהמתחסים על דגל החסידים – כת בלשון המתנגדים – ואשר הרב"מ הוא העומד בראש התנועה, ומיום ליום מתרבים חברי, ותהי שערורה בעיר, הרב"מ ואחדים מהעומדים בראש הנהלת עדת החסידים נקראו למשפט הבית דין, והוטל עליהם קנסים גדולים.

38 אוצ"ל: ופרקים.

39 ראה אודותו – בית רבי ח"א פכ"ו (עג, א). שיחת חג

השבועות תרצ"ד סי"חייט (לקו"ד ח"א קע, ב ואילך).

40 ראה אודותו – בית רבי שם (עד, א).

41 ראה אודותו – בית רבי שם (עה, ב ואילך).

אמנם גאונותו חכמתו של הרב"מ עמדה לו, ומאות מעריציו מהבני תורה עמדו על ימינו, ואחרי ויכוחים רבים הנה התקיימה עדת חסידי חב"ד בוילנא בגלוי, אשר רוב חברי' היו מגדולי הבני תורה, והרב"מ ואחוזת מרעיו קבעו להם בית הכנסת ומדרש מיוחד, למען למנוע מריב ומחלוקת.

בין הצעירים גדולי הבני תורה אשר התלבבו בתנועת החסידות הי' גם הבעל כשרון נעלה אבא דוד מפאָלאַצק ובגודל אהבתו את השקידה התמיד בלימוד תורת החסידות והתעמק בה, ואחרי למדו אצל הרב"מ כשתי שנים הנה בשנת תקנא בהיותו בן עשרים ושבעה שנה בא הוא לכ"ק רבינו לליאַזנא.

הרב"מ במכתב ההמלצה להגאון ר' מרדכי⁴² – אחי כ"ק רבינו⁴³ – מתאר את רא"ד בתוארים גדולים ומרבה בשבחו בנועם טיב מדותיו, ובכשרון ההעמקה ואהבת המושכלות.

חדשים אחדים התעכב רא"ד בליאַזנא כי אביו ר' נפתלי החנוני – אשר גם הוא נעשה ממקושרי כ"ק רבינו, ואשר לא ראה אותו מאז – תקם – בנסעו למינסק – דרש מאתו כי יסתדר בחיי משפחה, וכ"ק רבינו הצדיקו, והשתדך עם החסיד ר' אברהם שלמה חנוני מנעויל.

כעשר שנים ישב לו רא"ד על שולחן חותנו רא"ש ושקד בלימוד בהתמדה גדולה, וברדתו מעל שולחן חותנו והוא בעל משפחה לא הי' לו שום מעמד פרנסה, הרבה עיירות הציעו לו כתבי רבנות אך הוא מיאן בזה, ויבחר לו בעסק המלמדות, אמנם חסרה לו כשרון ההסברה בריבוי דברים משלים והצעות, ומדבר רק בקצרה סברות עמוקות ביותר מה שלא מצא חן בעיני תלמידיו הבלתי יכולים לקבל הוראותיו וכעבור שנה ראשונה הנה לא היו לו תלמידים, ואם כי אביו וחותנו תמכוהו, אבל עם זה חי חיי צער ודוחק.

באלול תקסב בא לו רא"ד לליאַדי ויתעכב שמה עד אחרי החג⁴⁴, ובתחלת חורף תקס"ג בחרו כ"ק רבינו ללמוד בחברותא⁴⁵ עם נכדו כ"ק אדמו"ר צמח צדק, עם ר' נחמי' בן הגאון ר' אברהם בירך מסמיליאן⁴⁶, ועם ר' יהודא ליב⁴⁷ – הנקרא ר"י בטלן⁴⁸ – וישב רא"ד בליאַדי כשנתיים.

עדת חסידי מינסק פנו בבקשה אל כ"ק רבנו כי יבחר במי שימלא מקומו של החסיד הישיש ר' נתן דוד מקרופקא⁴⁹ בהנהגת עדתם, ויציעו כ"ק אדמו"ר האמצעי וכ"ק הרה"צ הגאון רי"ל⁴⁶ כי כ"ק רבינו יבחר בהרא"ד, וישב הרא"ד עם ב"ב בעיר מינסק כחמשה שנים, ובשנת תק"ע עוזב הוא את מינסק וקובע מקום מגורו בעיר ויטעבסק, ובאותו הסכום אשר אביו וחותנו נותנים לו עשתה אשתו חנות של מכלת, ומתפרנס מזה בדוחק, גדול כארבעה שנים.

[... 47] וכשהשתדך בנו ישראל דוד עם החסיד ר' אלי' יוסף הדייג⁴⁸ מכפר זאַבעליע –

42 הערות רבינו המסומנות באותיות א-ז – אינם תח"י.
43 רב באורשא – פלך מאהילעוו. כינוי משפחתו: פונזער. ראה לקמן ע' 000.

44 ראה אודותו – בית רבי ח"א פכ"ו סט, א"ב). ספר השיחות תר"פ-תרפ"ז ע' 234. וש"נ. תרצ"א ע' 244. וש"נ.

45 החסיד ר' יהודה ליב בן ר' שלמה זאליקינד. בעהמ"ח שו"ת זכר יהודה (בארדיטשוב, תרמ"ט). הוצאה חדשה – כפר חב"ד, תנש"א). ראה אודותו ב"מבוא" של הר"י מונדשיין לשו"ת זכר יהודה הוצאה חדשה הנ"ל. בבית רבי ח"א פכ"ו (עה, א): ש"ה' עמיתו ורעו של אדמו"ר בעל צמח צדק נ"ע

שלמדו ביחד בימי עלומם". ובסיפורים נוראים להר"י מקיידאן (ירושלים, תשמ"ח ע' קד) שהרי"ל בטלן סיפר ש"רבינו הקדוש .. אדמו"ר הצ"צ היה תלמידו בנערותו כמו רבע שנה".

46 הרה"ק ר' יהודה לייב אחי אדמו"ר הזקן. ראה אודותו לקמן ע' 000.

47 מכאן ואילך הוא מהעתקה. ואולי חסר קצת מקטע שלפנ"ז.

48 נזכר ברשימה שבהערה 29 (ספר השיחות תש"ו-תש"ח ע' 415. לקמן ע' 000).

הסמוכה לנעויל – העתיק גם רא"ד את מגורו מויטעבסק לכפר זאָבעליע, אשתו סחרה את הכפר והוא עסק בתורה ועבודה.

שם בכפר זאָבעליע, מצא הרא"ד את מנוחתו הגמורה כי באהבתו את ההתבודדות וההעמקה היתה עליו הישיבה בעיר בתוככי מכיריו ומיודעיו למשא, אשר בגלל זאת עזב גם ענין הנהגת עדת החסידים במינסק, וכשהעתיק מושבו לזאָבעליע התענג על הבדידות הנעימה לו ביותר.

בכפר זאָבעליע ישב החסיד רא"ד שלושים שנה, וכפעם בפעם הי' בא לליובאוויטש, ודרכו הי' בהצנע לכת והתבודדות ויכנוהו ר' אבא דוד אתכסיא.

וכשהתיישב בנו החסיד ר' זרח⁴⁹ בתור מ"ץ בעיר גריווא – בשנת תר"ז – העתיק החסיד רא"ד את מקום מושבו לעיר גריווא⁵⁰ ומשנה את הנהגתו ותמורת הבדידות אהב את המסיבה באמרו בדורנו הי' מספיק אף תנועה קלה להעמיד צעירי' על בסיס האמת תורה ועבודה, ובדורכם זה, צריכים להורות ולהדריך ולהרגיל, לעורר לדבר ולספר עד אשר מעמידים אברך על רגלי האמת בתורה ועבודה.

חבילות חבילות של סיפורים – אומר ר"ש – שמעתי מהישיש רא"ד אתכסיא במשך ימי שבתו בעיר גריווא, ונפטר בשם טוב, זקן ושבע ימים במרחשון תרט"ז.

(50) ברשימה הנ"ל שם: „כבן שמונים שנה הי' החסיד רא"ד אתכסיא כשבא לבנו הרב ר' זרח המ"ץ מגריווא". וא"כ נולד לערך תקכ"ז.

(49) נזכר ברשימה שבהערה הנ"ל (ספר השיחות שם ע' 414. לקמן ע' 000).

מוקדש
לחיזוק ההתקשרות לנשיאנו
כ"ק אדמו"ר זי"ע

ולזכות

הרה"ת ר' שמעי' וזוגתו מרת שרה רבקה שיחיו
בנותיהם ובניהם
ריזל, חי' מושקא, עטא, זאב, שניאור ואהרן אליהו
שיחיו לאורך ימים ושנים טובות
קרינסקי

ISBN 978-0-8266-5069-6

9 780826 650696